

До ювілею Миколи Дмитровича Тронька

28 лютого виповнилося 80 років відомому українському вченому-ендокринологу, академіку НАМН України Миколі Дмитровичу Троньку.

Микола Дмитрович Тронько народився 28 лютого 1944 року в населеному пункті станції Лазо Приморського краю в сім'ї військового лікаря. Микола Дмитрович, як і його батько, мріяв стати лікарем, закінчив лікувальний факультет Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця (1967). У 1967-1982 рр. був аспірантом, науковим співробітником, старшим науковим співробітником, вченим секретарем, заступником директора Інституту ендокринології та обміну речовин. Ранні наукові інтереси М.Д. Тронька пов'язані з дослідженням механізмів дії гормонів, насамперед обміну кортикостероїдів, патогенезу порушень функцій ендокринної системи, визначили подальший напрямок його роботи як вченого-теоретика, ендокринолога-клініциста.

У 1984 р. М.Д. Тронько захистив докторську дисертацію, а в 1989 р. був затверджений у званні професора. З 2003 р. завідував кафедрою ендокринології НМАПО ім. П.Л. Шупика МОЗ України, яку очолює до сьогодні. З 1986 р. М.Д. Тронько є директором Інститу-

ту ендокринології та обміну речовин (зараз – ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка НАМН України»). З 1992 р. член-кореспондент НАН України, спеціальність «радіаційна медицина», із 1993 р. член-кореспондент НАМН України, спеціальність «ендокринологія». У 2010 р. Микола Дмитрович обраний академіком НАМН України за спеціальністю «радіаційна ендокринологія».

Масштаб наукової діяльності М.Д. Тронька величезний. Він плідно працює над фундаментальними проблемами в галузі ендокринології, його наукові дослідження охоплюють різні аспекти фізіології, біохімії, патофізіології ендокринної системи. Експериментальні роботи присвячені вивченню регуляції секреції, механізму дії та обміну кортикостероїдів. Проведені наукові дослідження дозволили Троньку М.Д. сформулювати оригінальну концепцію функціональної трансформації кортикостероїдів, останнім часом він продовжує інтенсивно вивчати проблеми регуляції обміну речовин, питань регуляції внутрішньоклітинних процесів у нормі й патології. Результати цих досліджень є підґрунтям для іншої сфери наукової діяльності Миколи Дмитровича, а саме розробки та впро-

вадження нових технологій діагностики, лікування та профілактики ендокринопатій.

Усвідомлення глобальності проблеми цукрового діабету, необхідності розв'язання питань ранньої діагностики, профілактики, оптимізації лікування захворювання та його ускладнень привели до розроблення й реалізації Державної цільової програми «Цукровий діабет» з ініціативи та за безпосередньої участі М.Д. Тронька й очолюваного ним колективу. Програма створила умови для значного поліпшення медичної допомоги хворим на цукровий діабет, своєчасне виявлення хвороби та її ускладнень, покращення якості життя хворих. Під керівництвом Тронька М.Д. вперше в Україні створені бази даних державного реєстру хворих на цукровий діабет, що дає можливість здійснювати динамічний контроль за кожним випадком захворювання, вирішувати важливі наукові завдання і практичні питання лікувально-діагностичного процесу. Під керівництвом М.Д. Тронька ведуться фундаментальні дослідження з вивчення патогенезу цукрового діабету, новітніх методів лікування цього захворювання, зокрема генної терапії експериментального цукрового діабету, які отримали міжнародне визнання. Як член Міжнародної та Європейської діабетологічних асоціацій, академік М.Д. Тронько представляє вітчизняну ендокринологію на найбільших наукових форумах, є постійним автором низки провідних закордонних журналів.

М.Д. Тронько зробив значний внесок у реалізацію Державної цільової програми «Цукровий діабет», координуючи її як президент Асоціації ендокринологів.

Поряд із Державною цільовою програмою «Цукровий діабет», з ініціативи М.Д. Тронька в урядових структурах розглядається постановка щодо заходів профілактики захворювань, пов'язаних із дефіцитом йоду. М.Д. Тронько ініціював створення міжнародної програми за участю ВООЗ та ЮНІСЕФ щодо визначення йодної забезпеченості мешканців різних регіонів України. Розроблена детальна карта йодної недостатності різних регіонів України, яка є основою для вдосконалення йодної профілактики на державному рівні.

Значне місце в наукових дослідженнях М.Д. Тронька посідає радіаційна ендокринологія. Після аварії на ЧАЕС він очолює і є безпосереднім виконавцем головних національних і

міжнародних наукових програм із досліджень різних форм патології щитоподібної залози після аварії на ЧАЕС. Він брав участь у створенні клініко-морфологічного реєстру раку щитоподібної залози в осіб, що були дітьми та підлітками на час Чорнобильської катастрофи, очолює виконання сумісних міжнародних наукових проєктів. Слід зазначити, що Тронько М.Д. з перших днів після Чорнобильської катастрофи брав безпосередню участь в організації госпіталізації та обстеження евакуйованих із зони відчуження дітей й підлітків у клініку Інституту. Встановлені за участю Тронька М.Д. особливості перебігу радіоіндукованого раку щитоподібної залози дозволили принципово змінити тактику лікування цієї патології. Тронько М.Д. – один із співавторів розробки запатентованого вітчизняного препарату L-тироксин, який є необхідною складовою післяопераційного лікування хворих на рак щитоподібної залози.

Дослідженнями за участю Тронька М.Д. вперше були отримані дані з динаміки зростання захворюваності на рак щитоподібної залози в дітей та підлітків після аварії на ЧАЕС, інтенсивно проводяться дослідження особливостей молекулярно-генетичних механізмів канцерогенезу радіоіндукованого раку щитоподібної залози.

Вагомим є внесок М.Д. Тронька – президента Асоціації ендокринологів України – у регулярне проведення національних конгресів за широкою участю регіональних та міжнародних представників. Так само він протягом усієї своєї діяльності активно підтримує передових організаторів охорони здоров'я регіонів України, сприяє підготовці кадрів для медичних закладів країни, розробці та впровадженню в широку клінічну практику національних алгоритмів сучасної діагностики й лікування ендокринних захворювань.

Тронько М.Д. виконує важливу роботу з підготовки науково-педагогічних кадрів. Під його керівництвом захищено 16 докторських та 15 кандидатських дисертацій. На сьогодні під його керівництвом виконуються 4 докторські та 2 кандидатські дисертації.

Творча активність, невгамовна енергія, дивовижна працездатність та професіоналізм найвищого гатунку здобули визнання академіка М.Д. Тронька в широких наукових і громадських колах. За значний особистий внесок у розвиток вітчизняної медицини М.Д. Троньку присвоєно чимало громадських нагород.

За великі досягнення в галузі радіаційної ендокринології, зокрема за фундаментальні та прикладні дослідження радіоіндукованої патології щитоподібної залози, Тронько М.Д. у 2007 році отримав Державну премію України в галузі науки і техніки. Він є лауреатом премії ім. О.О. Богомольця НАН України (1989 р.). У 2008 р. Троньку М.Д. у складі авторського колективу присуджена премія ім. В.П. Комісаренка НАН України в галузі патофізіології, клінічної та експериментальної ендокринології. За видатний внесок у галузі радіаційної ендокринології Микола Дмитрович став у 2012 р. лауреатом Нагасацької Меморіальної премії миру ім. Такаші Нагаї (Японія).

Академік Тронько – автор близько 600 друкованих праць, зокрема 150 наукових робіт зі спеціальності «радіаційна ендокринологія». Серед основних – 17 монографій, зокрема монографії «Рак щитовидної залози у дітей України. Последствия Чернобыльской катастрофы», «Рак щитоподібної залози: етіопатогенез, діагностика та лікування» та статті у провідних закордонних виданнях (Nature, Science, Lancet, Cancer,

J. Clin. Endocrinology and Metabolism, Thyroid, Radiology Protection тощо).

На початку 2019 року Микола Дмитрович отримав велику державну нагороду і став повним кавалером ордена «За заслуги». Його обрано віцепрезидентом Національної Академії медичних наук України.

Тронька М.Д. обрано Президентом Асоціації ендокринологів України, віцепрезидентом Української діабетичної федерації. Тронько М.Д. є членом Європейської та Американської асоціацій із вивчення цукрового діабету, Європейської тиреоїдної асоціації, Експертної групи проекту «Моніторинг щитоподібної залози після ядерних аварій» (Японія), членом міжвідомчої робочої групи з розроблення нової системи пріоритетних напрямів розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності МОН України й членом секції медицини Комітету з Державних премій України в галузі освіти і науки України. Його обрано головою спеціалізованої наукової ради із захисту дисертацій зі спеціальності «Ендокринологія», головним редактором журналу «Ендокринологія».